

EKİM AYININ KÜLTÜR-SANAT HAYATINDA VE YAŞANTIMIZDAKİ YERİ

Ekim ayı, tatil ve yaz rehabetinin tamamen atıldığı, kültür-sanat faaliyetlerinin başladığı bir ay. Tiyatro perdeleri yavaş yavaş bu ayda aralanır. Aynı zamanda ekim, kışın da habercisi. Sobalar ve kaloriferler bu ayın sonuna doğru yanmaya başlar. Adı üstünde, çiftçilerimizin de ekim ve dikim ayı.

Ekim ayı olaylarına bir göz atıyorum. Üzerinde durulacak pek çok konu var. İlk haftası Camiler Haftası. Eylül de olduğu gibi, bu ayda da bir hayli ünlü insanımızı kaybetmişiz. Şair Nedim'in, Katip Çelebi'nin, Mehmet Arısoy Dede'nin, Sokullu'nun, Cahit Sıtkı Tarancı'nın, Hüsamettin Çelebi'nin, Ziya Gökalp'in ve daha nice meşhurun vefat yıldönümleri bu ay içerisinde.

İnebahtı Bozgunu, II. Kosava Savaşı, Varna Zaferi, I Haçova Zaferleri de bu ayda cereyan etmiş. Yine bu ayda iki önemli gün de, 4 Ekim Hayvanları Koruma, 10 Ekim de Dünya Ruh Sağlığı günü. Aynı zamanda 2001 yılı Dünya Ruh Sağlığı yılı olarak kabul edilmiş. Ve ayın sonlarına doğru da Cumhuriyetimizin kuruluş yıldönümü.

Okuyucularımızın da takip ettikleri şekilde, Akademik Sayfa olarak elimizden geldiği kadar, ayın önemli olayları üzerinde durmaya çalışırız. Büyüklelimizin vefat yıldönümlerinde onları anmaya ve böylece onlara vefa borcumuzu ödemeye gayret sarf ederiz. Fırsat buldukça bu ayın da önemli olayları üzerinde durmaya çalışacağız.

Bu günlerde Camiler Haftası içerisinde bulunuyoruz. Aslında her hafta camiler haftası, her gün camiler günü. Camilerin açılmadığı bir gün düşünmek mümkün değil. Bu haftada yapılanlar her hafta yapılmalı. Camilerimizin temizliğine itina gösterilmelidir.

Kur'an-ı Kerim'de Tevbe Suresi'nin 18. âyetinde mescitlerin imarı ile ilgili olarak şöyle buyrulmaktadır :

"Allah'ın mescitlerini, ancak Allah'a ve ahiret gününe inanan, gereği üzere namaz kılan, zekat veren, Allah'tan başkasından korkmayan kimseler imar eder, onarır. İşte hidayet üzere bulunanlardan oldukları umulanlar bunlardır."

Cami ve mescitlerin imarını iki manada almak gerekir. Birisi maddî

M. Ali UZ

manada cami ve mescit bina etmek, mevcutları yaşatmak, eskileri onarmaktır. Manevî manada da, cami ve mescitleri ibadet yönünden boynu bükük bırakmamaktır.

İslâm gerçekten bir cemaat dinidir. Zaman zaman bir araya gelmeye, bazı ibadetleri birlikte ifa etmeye, birlik ve beraberliğe büyük önem verir. Vakit namazlarından Cuma namazlarına, cumadan bayram namazlarına ve yılda bir olmak üzere, Hac ve Arafat'ta bir araya gelmede büyük fayda ve hikmetler vardır.

Renkleri, dilleri, milliyetleri ve mezhepleri biri birinden farklı milyonlarca Müslüman'ın Hac'da toplanması ne muhteşem bir olaydır. İşte cami ve mescitler, Müslümanlar arasında cemaat ruhunu pekiştiren, birlik ve beraberliklerini kuvvetlendiren kutsal mekanlardır.

Asr-ı saadetle, dört halife döneminde mescitler hem ibadetlerin yapıldığı, hem vaaz ü nasihatlerin dinlendiği, hem meşveretlerin gerçekleştirildiği önemli kararların alındığı, zaman zaman da yabancı misafirlerin kabul edildiği yerlerdi.

Türk-İslâm geleneğimizde bütün hayır müesseseleri yanında cami, mescit inşa ve imarına büyük önem verilir. Ve yapılan bu eserlerin ilânihaye yaşaması için bunlara vakıflar tahsis edilir. Bu gelenek günümüze kadar devam etmiştir. Her mahalle veya semtte birkaç cami ve mescit vardır.

“Kendime bir saray yapıp da yanında daha yüksek bir cami inşa etmezsem Allah'tan utanırım.” diyen Selçuklu sultanı, devlet adamlarının bu konudaki hassasiyetlerini dile getirmiş olur. Bu anlayış Osmanlı'da da devam etmiştir.

Cami ve mescitlerin önemli bir fonksiyonu da, tarih boyu bunların bir eğitim ve öğretim mahalleri olarak görev yapmış olmalarıdır. Konu üzerinde uzunca durmak gerekir.

Yukarıda, bu ay Divan Şiiri devlerimizden Nedim'in de vefat yıldönümü olduğundan bahsetmiştik. Evet 2 Ekim onun vefat yıldönümü. Fırsat bursak gelecek hafta ondan söz açmak isterim. Ekim ayının önemli olayları ile ilgili sohbetimizi onun İstanbul'la ilgili meşhur bir beyti ile noktalayalım.

*Bu şehri-i İstanbul ki bi misl ü behâdır
Bir sengine yekpâre Acem mülkü fedâdır.*

Afzimin Giryesi

En Büyük Servet

*İnsanların çeşit çeşit serveti vardır
Servetlerin en büyüğü de itibardır.*

Ahmet Suğit

TATİL YAZILARI: 2 ADLARI DOĞRU YAZAMAMA HASTALIĞI

Siz hiç adınızın yanlış yazıldığını gördünüz mü? Mesela adınız Ahmet ise Amet, Alâeddin / Alâaddin ise Alattin, Fatma ise Fadim, vb. olarak yazılmış ise ne yapardınız? Önemli bir belgede ise elbette itiraz hakkınızı kullanacaksınız. Bir tapu işleminde, bir mahkeme işleminde bir harfin eksik olması veya yanlış yazılması başımıza ne külfetler açar, bilirsiniz. Ama sınıfta hocanızın, adınızı, biraz da sizin okunaksız olan yazınızdan ötürü, yanlış not etmesi pek de önemli değildir. Zaten yeni tanıştığımız pek çok kimse de ilk anda adımızı hep karıştırmaz mı? Sevgili eşimin adını on kişi doğru olarak Yurdanur şeklinde söylerse bir o kadarı da Yurdağül olarak söyleyiverir. Bizim fizik profesörü dostumuzun adı Muhsin miydi Muhlis mi? Kerim Beyin damadının adı Dursun muydu, Durmuş mu? Yiğeninizin arkadaşının adı Tuba-Tuğba ikilisinden hangisiydi? Ve daha niceleri.

Bazı adlar ve soyadları da böyle hatıraları vardır. Aynı kelimenin değişik dönemlerdeki yazımı, hatta söylenişi karşımıza sıkıntılı durumları çıkarır. Ünlü tarihçimiz merhum Ord. Prof. Dr. Zeki Velidi'nin soyadı Togan'dır. Acaba Tuğan, Doğan, Duğan adlarıyla arasında bir bağ var mıdır? Tuğrul mu, Toğrul mu? Bir meslektaşımın soyadının doğrusu neydi acaba: Tüfekçi mi, Tüfenkçi mi? Selçuk Üniversitesinde bir rektör seçimi arifesinde adaylardan biri, "Soyadım: Kılıç'tır, Kılınç değil" veya tersi bir hatırlatmada bulunmamış mıydı? Tıp profesörü kardeşimiz Mehmet'in soyadı Arslan mı, Aslan mı? Ve daha niceleri.

Aşağıda çok ilgi çekici bir örnek vereceğim. Bakalım çok dikkatli olması gerekenler nasıl dalgın oluyorlar? Vaktiyle bir milletvekili vardı, adı Hamdi Mağden idi. Hatta tabancasının kabzası altın kaplamalıydı da basın dedikodu köşelerine bile konuk olmuştu. (İnşallah, hafızam beni yanıltmıyordur.)

Hamdi Bey sağ mıdır, aramızdan ayrılmış mıdır, bilmiyorum. Bu durumda ne söylenmesi gerekiyorsa onu içimden geçiriyorum.

Peki, bu Hamdi Beyin yazar Perihan Mağden ile bir ilgisi var mı acaba? Kızı, gelini, yiğeni, vb. Perihan Hanım, son yılların önde gelen kadın yazarlarımızdan. Bence şöhreti biraz da soyadının ilgi çekici olmasından ileri geliyor gibi... MAĞDEN... Harf İnkılabından sonra bazı kelimelerin yazımını hatırlatıyor bana. *mide* yerine *miğde*, *mısra* yerine *mısrağ*, *malûm* yerine *mağlum* deniliyordu o dönemlerde. Hatta *aile* için de *ayle* söyleyişi ileri sürülmüştü.

Perihan hanımın yeni kitabı, *Biz Kimden Kaçıyorduk Anne?* adını taşıyor. Kitap, *Radikal*'in eklerinde şöyle bir gelişme gösteriyor. 15 ve 20 Haziran 2007'de, arka tam sayfa reklam... 22 ve 29 Haziranlar ise, Türkiye'de en çok satanlar listesinin ikinci sırasına oturmuş! Reklamın etkisi mi dersiniz? Kitap o tarihlerde Konya'ya gelmemiştii bile!

Kitabın reklamını *Cumhuriyet Kitap*'ta göremedim. (14, 21, 28 Haziran) ya daha önceki sayılarda çıktı bu reklam veya Can yayınları ile *Cumhuriyet*'in arası açık. Her neyse.

Efendim, bu arada Merkez Kitaplar *Yazarların İstanbul* u adlı bir kitap yayımlamış. 12 yazar 12 farklı İstanbul'u anlatıyormuş. (*Cumhuriyet Kitap*, 14 Haziran 2007). "Kim bu 12 yazar?" diye sorarsanız birkaç adı fıslıdayıvereyim: Petros Markaris, Celil Oker, Aslı Erdoğan, Naim Dilmanar, Latife Tekin vb. Sakın ola ki 'Bu kitabın yazımızla ilgisi nedir?' demeyin, kalan yedi addan biri Perihan Hanım. Ancak *Radikal Kitap*'ta Mağden'in kitabı tam sayfa reklamıyla tanıtılırken (15 Haziran) iki sayfa öncesinde de bu İstanbul kitabı tanıtılıyor. 'Cımbız' sayfasının hazırlayıcısı, 12 yazardan da birer paragraf olarak kitabın, belki de, bedavadan reklamını yapıyor. Yapmasına yapıyor ama Perihan Hanımın soyadını da MADEN diye yazıveriyor! Bravo Cımbızcı kardeşim, bula bula hanımefendinin soyadındaki; fazlalık gibi görülen 'ğ' yi mi buldun? Mesela Aslı kızımızın soyadındaki 'd'yi düşüverseydin, yani ki cımbızlayıverseydin, Eroğan olacaktı ki böyle bir soyadı taşıyan bir ünlüyü, Kadri Beyi hatırlayacaksınız. Neyse, *Naim Bey Nam*, soyadı *Dianar* olmaktan kurtulmuş. Ah Fuzûlî ah, seni her zaman hatırlıyoruz.

Kitap ekinin daha sonraki sayılarında bir tanzih notuna rastlayamadım.

Geçenlerde, hayattaki en eski belediye başkanlarımızdan ikincisi olan M. S. Bilgin ile yapılmış bir sohbeti okumuştum. Muhterem büyüğümüz, adının doğru yazımının *Sıdkı* olduğunu söylüyor, ancak hep *Sıtkı* diye yazıldığından şikâyet ediyordu. Acaba değerli başkanımızın adı, dönemin gazetelerinde (*Yeni Konya*, *Yeni Meram*, *Öz Demokrat Konya*) 'd'li mi yazıyordu, 't'li olarak mı? Konya belediyesi başkanları için hazırlanan kitapta Sıdkı mı, yoksa Sıtkı mı? Ya Meram Yeni Yol'un başlangıcındaki alt geçidin girişinde muhterem büyüğümüzün adının nasıl yazıldığını hatırlayabiliyor musunuz? En önemlisi, vaktiyle ziyaret ettikleri California eyaletinin Torrance şehri ile ilgili yazışmalarda şanslı harf hangisiydi?

Kendilerine sağlıklı bir ömür diliyor, ellerinden öpüyorum.

Rahmetli Odabaşı'nın adını kaç kişi Sefa, kaç kişi Safa diye yazmıştı acaba? Fevzi Ağabeyimizin Fevzi olarak yazıldığı yerleri bir hatırlayınız hele. Özel bir sebeple, Yeşilyurt olan soyadını Abanazır yapan Suat Ağabeyimiz de çokça farklı şekillerde yazılmış soyadıyla karşılaşmıştır. Küçük halamların soyadını, Özgüzar'ı merhum dostum Prof. Harun'un soyadı Tolasa'yı kaç kişiye zorla söylediğimi bir ben bilirim, bir de Allah...

Bir de doğru söylenip de yerleri değiştirilen ikili soyadları vardır. Dr. Nuri Ahmet Bey'in adı acaba kaç defa yanlış şekli olan Ahmet Nuri olarak söylenmiştir? Mehmet Ali, Hasan Ali, Dursun Ali, Durmuş Ali vb. adları tersten söyleyemezsiniz, çünkü onlar kalıplaşmış adlardır. Ya ikili olup da kalıplaşmayanlar? Ali Faik mi, Faik Ali mi?

Ünlü şair Cemal Süreya'nın soyadındaki ikinci 'y' niçin yoktur? Derler ki bir iddiaya (iddaaya değil) girmiş kaybederse soyadından bir harf atacaktı. Ünlü eleştirmen Memet Fuad'ın adı da 'hsiz' yazılanlardan.

Siz hiç İbrahim Hakkı ile İsmail Hakkı'yı karıştırmadınız mı? Siz, bana kaç kişinin hâla Sami Bey dediğini biliyor musunuz? Yine siz kaç kişinin bana ağabeyimin adıyla, Hasan diye seslendiğini tahmin edebilir misiniz? Benim adlarım arasına Salim, Sayım, Sahim(?), vb. adlarını da ekleyenlerin olduğunu lütfen unutmayınız. Bir de, nüfus kağıdında olmadığı halde adımdaki 'â' harfinin üzerine işaret koyup da Sâim yazanlar yok mu ya! Özellikle Osmanlı-Türkçesi bilgisini ispat etmek isteyen öğrencileri bu yazımı seçiyorlar.

Keşke 40 yıldır gönderilen mektupların zarfları ile bir zaman pek ilgi gören telgraf metinlerini biriktirseydim. Galiba ortaya daha zengin bir liste çıkacaktı.

KIBRIS VE BATI TRAKYA'DA BAYRAM

Dinî günlerimizden ramazan ve kurban bayramlarının, Müslümanların yaşadığı her yerde aynı şekilde kutlandığı zannedilir. Bu böyle olmakla beraber mahallin özelliklerine ve geleneklerine göre dinî esaslar dışında ve bu esaslara ters düşmeyecek ölçüde bazı farklılıklar göze çarpmaktadır. Bu farklılık, dinî bayramların özünde gizli olan bir takım güzelliklerin, nimetlerin, sevgi ve merhametin ortaya çıkmasına ve yaşanır hale gelmesine de sebep olmaktadır.

Bayramla ilgili dinî hükümlerin, her İslâm ülkesinde ve Müslüman azınlıklarda aynıyla yerine getirildiği bilinmektedir. Bayram namazının kılınması, hutbenin okunması ve dinlenmesi, kurban kesilmesi ve fitrenin verilmesi gibi. Bazı yerlerde bayramın mânâ ve geleneğine uygun, mahalli özellikleri aksettiren ilâveler yapıldığını görüyoruz. Meselâ yavru vatan Kıbrıs'ta yaşayan Müslümanlar, dinî bayramlarda mesafeyi hiç düşünmeden Larnaka'daki Hala Sultan Türbesi'nin bulunduğu yerde toplanır, mübârek mahalde topluca bayram namazı kılınır, kazanlar kaynar ve yemekler yenirmiş. Kur'an-ı Kerim okunur, dualar yapılır, Hala Sultan'ın ve geçmişlerin ruhlarına bağışlanmıştır. Böylece adanın değişik yerlerinde yaşayan Türkler bir araya gelir, kucaklaşır, tanışır, tebrikleşir, kaynaşır, moral bulur ve güç toplarlarmış. Bu güzel âdet, bayrama yakışan ve her yıl tekrarlanan bu büyük buluşma, maalesef bu gün yapılmıyor. Gazi Baf'ta susturulan ezanlar ve bayram davulları gibi.

Larnaka'nın yakınında bulunan şirin Tuz gölünün kenarındaki Hala Sultan Türbesi, Gazi Baf'ta bayram sabahı gümleneyen davullar, coşkulu ve hür bayramların geri gelmesini hasretle bekliyor. Gerçekten o hasreti çekenlerden birisi de benim. Vaktiyle bir Ramazan Bayramında Baf'ta bulunmuştum. Bayram sabahı davulları orada dinlemiş ve Kıbrıs'ın geleceği için duamı orada yapmıştım. Gazi Baf Camii'nin Rumlar tarafından kurşunlanmış minaresinden sabah ezanı okunurken bir taraftan da davullar çalmaya başlamıştı. Ezanı anladık ama bu davul sesleri neyin nesidir diye sorduğum zaman; "Bizim Baf'ta bayram sabahları davul çalmak âdettir." demişlerdi. Aman ya Rabbi! Buralarda davul sesini ezan sesiyle birlikte dinlemek kulağa çok hoş geliyor ve yüreğimizi hoplatıyordu. Baf'ta, bayraktarın karargâhında misafir kalmıştım. O zamanlar Baf'ta, Limasol'da ve Larnaka'da tanıdığım o imanlı ve cesur insanları, hayranlıkla ve takdirle anmaktan kendimi alamıyorum. Baf Merkez Camiinde yaptığım bayram vazını ve okuduğum hutbeyi bayraktar, Baf ve çevresine yayın yapan mahalli radyodan naklen verdirmişti. Aynı günlerde Larnaka'nın yakınındaki Hala Sultan Türbesi'ni ziyaret ettiğim zaman caminin önünde nöbet bekleyen ve içeriye kimseyi sokmayan Rum askerini görünce şaşırıp ve yüreğim parçalandı. Birden bire bayram sevinci hüznü dönüştü. Bu mübârek yerlerde yabancıları görmek, herhalde uzun ihmalin ve derin gafletin neticesidir.

Rum işgali altında bulunduğu için şu anda ziyaret edemediğimiz Kıbrıs Hala Sultan Türbesindeki bayram sevinçlerinin, dualarının ve ikramlarının benzerlerini Batı Trakya Türk köylerinde de görmek mümkün. Nedense oralarda bayramlar, azınlık halinde yaşamının verdiği duygudan olsa gerek, bir başka canlılık ve sıcaklıkta coşku ile kutlanıyor. Türklerin yaşadıkları toprakların tamamını göremedim ama, durumun oralarda da öyle olduğunu zannedi-

yorum. Komünizm döneminde bile Orta Asya'da bayram namazlarının meydana kalabalık cemaatlarla edâ edildiğini televizyonlarda az da olsa gördük. Şu anda değişik yıllarda Batı Trakya Türkleri arasında zevkle yaşadığım bayram kutlamaları gözümün önüne geliverdi. Sanki Batı Trakya'daki soydaşlarımız arasında buluverdim kendimi. Gümülcine, İskece ve kasabalarında. soydaşlarımızla, hasret dolu hislerle, beraber olduğumuz bir dinî bayramdan kesitler hatırladım.

Bayram namazını, mütevazi ve onurlu bir Osmanlı şehri olan, Bursa, Konya ve Kayseri'nin bir eşi Gümülcine'nin tarihi câmiinde kıldık. Cemaatla bayramlaştıktan sonra o zaman vaaz ve irşad kurulu üyesi olan Ahmet Hacı Osman'ın evinde bayram yemeğini yedik.

Hacı Osman ailesiyle günün ilk çayını içerken, radyodaki Kerkük türküsü ilgimizi çekti. Kerkük sanki Gümülcine'ye komşu bir şehir gibi geldi bize. Bu türkünün anlamlı sözleri bizi bu bayram sabahında Batı Trakya'dan Kerkük'e götürdü ve oradaki dindaş ve soydaşlarımızı da düşünmemize vesile oldu. Bu tarz türküler, şarkılar, destanlar, masallar ve hoyratlar değil mi Batı Trakya'yı Kerkük'le, Kerkük'ü Kıbrıs'la, Kıbrıs'ı Kırım'la, Kırım'ı Türkistan'la ve hepsini Türkiye ile buluşturan ve konuşturan. Türküler, söyleyemediklerimizi söyler, haykıramadıklarımızı haykırır ve unuttuklarımızı hatırlatır.

Ahmet Hacı Osman'ın evinden bayram havasını teneffüs etmek ve soydaşlarımızla bayramlaşmak üzere dışarı çıktığımız zaman sokaklarda, sanki Anadolu'nun bir köşesindeymiş gibi, yeni elbiseler içinde bayram gezen gençlerle, ev ev dolaşıp bayram şekeri toplayan cıvı cıvı çocuklarla karşılaştık, selamlaştık ve bayramlaştık.

Ziyaret amacıyla uğradığımız bazı evlerin girişinde içine çokça bozuk para konmuş bakır taslar gördük. Genellikle avlusu olan Türk evlerinin sokak kapısının hemen arkasında pencere şeklinde dışa açık olmayan bir oyuk bulunur. Bu oyukta ev sahibi fakirlere verilecek yardım mazzemesi bulundurulur. Gerekli vakit hemen oradan alıp verivermek için. Demek ki bayram günlerinde ziyaretçilere ikram edilecek şeker ve benzeri şeyler daha pratik olur ve misafir fazla bekletilmeden verilir diye o oyukta bulunduruluyor. Güzel bir âdet ve pratik bir çare. Aksi takdirde sokak kapısıyla evin arasında defalarca gelip gitmek zaman kaybına sebep olurdu. Demek ki bizim o oyukta gördüğümüz bakır tastaki bozuk paralar da çocuklara, belki fakirlere bayram haşlığı olarak verilmek niyetiyle orada bulunduruluyordu.

Va'az ve İrşad Heyetinin yabancı misafirler için deniz kenarındaki Boğaziçi Otelinde tertiplelediği öğle yemeğine katıldıktan sonra, Türklerin önemli yerleşim ve kültür merkezlerinden birisi olan İskece şehrine gittik. İskece Müftüsü ve Batı Trakya Türk Azınlığının o günkü lideri Mustafa Hilmi Efendi evinde ziyaret ettik. Ziyaret esnasında evde oğlu Hafız Mehmet Emin Aga ve başkaları da vardı. Gümülcine'de olduğu gibi İskece'de de bayram coşku ile kutlanıyor, bu coşku ve sevinç şehrin her yerinde görülüyordu. Müftü efendi ile kısa bir bayram sohbeti yaparak, azınlığın meselelerini ve sıkıntılarını kendisinden dinledik. Müftü efendi yaşlı olmasına rağmen, azınlığın meseleleri ve sıkıntıları görüşülürken âdetâ gençleşiyor, etrafındakilere azınlığın problemlerini anlatmaktan yorulmuyor ve bıkmıyor.

Yol arkadaşlarımız Gümülcine Müftüsü İbrahim Şerif, Vaaz ve İrşat Kurulu Üyesi Ahmet Hacı Osman, Gümülcine'ye geldiğimiz yoldan değil de Balkan Dağlarının eteklerindeki yoldan dönmeyi uygun buldular. Hem manzara güzel, hem de dinlenmiş ve değişik köyleri de görmüş oluruz diye. Gerçekten manzara güzeldi, şimdye kadar görmediğimiz köylere de uğrama fırsatı doğmuştu. Dünyanın her tarafında dağlar güzel ve ne hikmetse dağlara yakın olan her şey de güzel. Hava tertemiz, manzara büyüleyici ve kuş sesleri daha canlı.

Batı Trakya'da da her şey güzeldi. Zaten soydaşlarımızın yaşadığı bu topraklarda gözümüze görünen çirkin, gönlümüze yatmayan hiçbir şey yoktu. Her şey güzel de, Batı Trakya Türklerinin birlik ve bütünlük içinde yaşamala-

rı, bayram vesilesiyle bunu görkemli bir şekilde bir daha sergilemeleri her şeyden daha güzel. İnşallah hep böyle olurlar ve böyle kalırlar.

Bayram olduğu için olsa gerek yol güzergâhındaki Türk köylerinde büyük bir canlılık görülüyordu. Tertemiz ve rengârenk bayramlıklarını giymiş yürekli çocuklar küme küme sokaklarda koşuşturuyor, gençler kalabalık gruplar halinde yol boyunca yürüyüş yapıyorlardı. Köylerin çevresinde, kadın erkekli bayram kalabalığının daha da arttığı görülüyordu. Dağ eteklerine doğru cömertçe geniş bir alana dağılan ve uzanan köylüler veya köydeki akrabalarını bayram ziyaretine gelmiş misafirler, bayram sevincini hür ve korkusuz bir ortamda yaşamak istiyorlardı. Acaba yalnız bu köy mü, yoksa diğer köyler de böyle mi diye merak ettik ve ana yoldan ayrılarak içerlerde bir köye daha uğradık. Gördük ki diğer köyler de aynı canlılıkta. Demek ki başka zaman toplu hâlde kırlara çıkamayanlar, ailecek veya komşularıyla pikniğe gidemeyenler, Rumlar gibi bisiklete binip kırlarda dolaşamayanlar, eşofmanını giyip ormanlar içinde koşamayanlar ve bunları yaptıkları zaman karakola götürülenler ve sorguya çekilenler öz yurtlarında âdetâ esir hayatı yaşayanlar, bayram münâsebetiyle gösterilecek birkaç günlük toleranstan faydalanmak, kırların temiz havasını ciğerlerinde hissetmek istiyorlardı.

Ayrıca bayram olduğu için uzaklardan yakınlarını ziyarete gelenlere, ana vatan Türkiye’de okuyup veya çalışıp da köyelerine dönenlere evler yetmiyor, avlular dar geliyor ve sokaklar yetersiz kalıyordu. Yollar boyunca sıralanan ağaçların gövdelerine sırtlarını vererek sohbet devam eden bu insanlar da, bayram sevinciyle hüznü beraberce gördük. İnsanlar sevinmek istiyorlar sevinemiyorlar, gülmek istiyorlar gülemiyorlar ve hâllerine ağlamak istiyorlar ağlamıyorlar.

Yollara dökülen, kırlara uzanan ve köşe başlarını tutan çile çekmeye artık alışmış bu sabırlı insanların bayram sevinçlerini, zaman zaman durarak, zaman zaman arabamızın içinden selâmlayarak paylaştık. Aralarına girerek kucaklaştık ve bayramlaştık.

Köylerde oluşan ve bir sevinç ve neşe şölenine dönüşen bayram tablosunu geride bırakarak Gümölcine’nin Kalkancı Mahallesi’ne geldik. Burasını da görünüm itibariyle köy zannetmiştik ama değilmiş. Burası kendilerini iftiharla Türk kabul eden ve Türk olduklarını her yerde herkese karşı korkusuzca söyleyen esmer vatandaşların oturdukları bir mahalle imiş. Bizi bırakmadılar, defalarca hacca gidip gelmiş bir şoför bizi evinde misafir etti. Uğradığımız köylerde gördüğümüz bayram sevinci ve toplum canlılığı burada da fazlasıyla vardı.

Şu anda yer yüzünü rahmet nehriyle sulayan, insanların gönlünü bayram neşesiyle aydınlatan bayramın nimetlerinden, sevabından faydalanmak için bütün Müslümanlar aynı canlılığın ve aynı yönelişin içindedirler. Beraber bayram yapma şansına eremediğimiz diğer Türk yurtlarında da durumun Kıbrıs ve Batı Trakya’da gördüklerimizden farklı olacağını zannetmiyorum. Dinî bayramların en büyük özelliği de bu olsa gerek.

Yer yüzünde, içlerinde büyük bir çoğunluk hâlinde Türklerin de bulunduğu, bir milyardan fazla Müslüman yaşıyor. Takdir edersiniz ki bu kadar insanın bir araya gelmeleri ve toplu halde bir mahalde bayram yapmaları mümkün değildir. Hiçbir güçte bu insanları bir araya getiremez. İslâm dininin büyüklüğüne ve insanı eğitime gücüne bakın ki bu milyarlarca insan bir araya gelemediği halde hep bir arada imişler gibi aynı şekilde düşünür, aynı şekilde heyecanlanır, aynı şekilde sevinir, aynı şekilde ibâdet eder ve aynı şekilde bayram yapar. Bir birlerini hiç görmedikleri halde bu birliği ve bu kaynaşmayı sağlayan ve bu ahengi temin eden bayramlarımızdır. Bizi, birbirimizi hissetmeye, sevmeye ve düşünmeye sevk eden bu bayramlar, ne kadar güzel ve hikmetli değil mi? İster Orta Asya ve Kafkas’larda, ister Kırım’da, İster Balkan’larda ve Batı Trakya’da, ister Kıbrıs’ta, ister Kerkük’te ve ister Türkiye’de olsun... İster yurt dışında çalışan vatandaş ve soydaşlarımızın yaşadıkları topraklarda olsun...

Dr. Yakup ŞAFAK

ŞAHABETTİN UZLUK'UN NOTLARINDA SON DÖNEMDE YAŞAMIŞ KONYALI MEVLEVİLER (1)

Konya'daki Mevlâna ve Mevlevîlik araştırmaları konusunda önde gelen isimlerden biri de kuşkusuz, mimar, ressam, eğitimci ve araştırmacı Şahabettin Uzlu (öl. 4.7.1989) Bey'dir. Kardeşi Prof. Feridun Nafiz Bey (öl. 27.9.1974) gibi o da kendisini yetiştirdiği ocağın kültürüne ve irfanına adanmış, bu yolda gerek kaleme aldığı eserlerle, gerekse diğer faaliyetlerle ardında rahmete vesile olacak birçok hayırlı iş bırakmıştır.

Burada nakledilecek bilgiler büyük ölçüde Şahabettin Bey'in Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Merkezi (SÜSAM)'ndeki BY1 no.lu notlarıyla, diğer bazı müteferrik yazılarından derlenmiştir. Bu metinler, yakın dönem Konya ve Mevlevîlik tarihi açısından önemli bilgileri taşımaktadır. Özellikle yazarın bizzat şahitlik ederek aktardığı malûmat mühimdir.

1973 yılında hazırladığı anlaşılabilir bu notlar, Mevlâna ve Mevlevîlikle ilgili olup, yazarın yayın sahasına çıkmamış çalışmalarından biridir. Konuya uzak birisi tarafından daktilo edilmiş olan notlar, maalesef pek çok imlâ hatasını taşımaktadır. Birçok yönden tashih ve ikmâl muhtaç durumda bulunan ve muhtemelen nihâi şekli verilmeden kalmış olan bu kıymetli notların, yetkililer veya ilgilenenler tarafından dikkatli ve titiz bir çalışmayla gün ışığına çıkarılmasını ümit ediyoruz.

Metinlerin gerekli yerlerinde tarafımızdan, düzeltmeler veya ifade değişiklikleri yapılmıştır. Madde sonlarında, köşeli parantez içindeki numaralar, söz konusu notlara aittir.

ABDÜLHALİM ÇELEBİ: 1291/1874'te Manisa'da doğdu. Abdülvâhid Çelebi'nin oğludur. Annesi, Sâhib Ata ailesinden Hacı Fatma Hanım'dır. Öğrenimini özel öğretmenlerden yapmış; Mesnevîhan Ayıntablı Kalender Dededen Mesnevi-i şerif tahsil etmiştir. Mesnevîhanlık icâzetini ise babasından almıştır. Özel öğretmenlerden Fransızca dersi alan Çelebi, gayet güzel Fransızca konuşurdu.

Babasının Konya'da Mevlâna makâmında bulunduğu 1305-1325 (1887-1907) yılları arasında, kendisi usûlden olduğu üzere Manisa Mevlevîhânesi şeyhi idi. Babasının ölümü üzerine Manisa'dan İstanbul'a gitti. Zamanın padişahı II. Abdülhamid'in huzûruna kabul edilip kendisine birinci rütbeden mecidiye nişanı verildi; ayrıca yüz altın ihsan olundu.

1910 yılı Haziran'ında Konya'daki çelebilik makamından uzaklaştırıldı. Yerine Veled Çelebi tayin edildi; o da 1919 yılı Ramazan'ında Şeyhülislâm Dürrizâde imzalı mektupla görevinden alındı. 1921 yılı Konya isyanında Abdülhalim Çelebi yeniden azledildi. Yerine Yakub Çelebi oğlu Âmil Çelebi seçildi. Bir yıl sonra Konya isyanıyla ilgisi bulunmadığı anlaşılabilir olarak üçüncü defa makamına geçti.

1925 yılında Türkiye'deki tekkeler kapandı. Abdülhalim Çelebi yeniden makamından ayrıldı. Geçirdiği sinir rahatsızlığından dolayı hastaneye düştü. 12 Kasım 1925 yılında, uzun zamandır çektiği şeker hastalığından öldü. Cenâzesi Yenikapı Mevlevîhânesi'ne götürüldü. Mevlevî şeyhlerinin iştirâkiyle, çok hazin bir törenle Nâfiz Paşa Kütüphânesi'nin önüne defnedildi.

1943 yılı Mayıs ayında da büyük oğlu, Halep Mevlevîhânesi şeyhi, Suriye'deki Mevlevîhânelerin son çelebisi, Mehmed Bâkır Çelebi öldü. Bâkır Çelebi'nin oğlu Celâleddin Çelebi sağ olup İstanbul'da yaşamaktadır. Abdülhalim Çelebi'nin ikinci oğlu Şemsülvâhid Çelebi ise hâriyeci idi ve Rabat'ta görevliydi. 1973 yılında öldü. Cenâzesi Konya'da Üçler Mezarlığı'na defnedildi. [s.74-75]

ALİŞAN ÖZATILLA: 1924'te Konya'da doğdu. Mevlevî Ali Efendizâde Abdullah Efendi'nin oğludur. İlk, orta ve lise tahsilini Konya'da yaptı.

Yüksek öğrenimini İstanbul Eczacılık Fakültesi'nde gördü.

Fakülte'den sonra beş yıl ilaç fabrikası laboratuvarında çalıştı. Küçük yaştan beri Mevlâna ve Mevlevîliğe dair eserleri incelemekle meşgul oldu. Muhitinden ve özel olarak kaynaklardan yararlandı.

Çocukluğundan beri devam eden bu ilgisini 1954 yılında Konya'da kurduğu İstanbul Eczanesi'nde ileri derecelere götürdü. Bu dönemde *Hak Âşığı Mevlâna Celâleddin* adlı merak uyandıran eserini kaleme alıp 1968'de Konya'da yayımladı. Kitabın ikinci baskısını yazarından bekler, yeni konulardaki yazılarını da okumak isteriz.

ÂRİF ŞAHAP ÖKTEM: Konya'da doğdu. Babası Şahabettin Çelebidir. İlk ve orta öğrenimini Konya'da yaptı. Erkek Sanat Enstitüsü'nde tahsilini tamamladı. Aynı zamanda müzik öğretmeni Hırant ve Ali Beylerden müzik bilgisini kuvvetlendirdi. Enstitü'den sonra müzikle ilgili satış mağazası açtı. Bir müddet sonra mağazayı kapattı, ilk ve ortaokullarda müzik öğretmeni oldu.

Kemanla bir taraftan doğu, öbür taraftan batı müziği çabalarını artırdı. Türk Ocağı ve Halkevi müzik kollarıyla çalışmalar yaptı. (Daha sonra) müzikte bütün gücünü batı müziği öğretimine verdi. Okullarda müziğe ilgi uyandırılmasında büyük etkisi vardı. 1922'de başlayan bu çabalarını halen, özel olarak sürdürmektedir.

Sanatçı yalnız tek yönlü müzikle meşgul değildir. Doğu müzik dalı yanında, aynı derecede Mevlevî ayinlerini bilir; çalgı aletlerinden ney üflemektedir. Daha öğrencilik yıllarında öğrendiği bu çalgı ile Mevlâna Dergâhı'ndaki usta dedelerden zengin ayinler meşk etti. Bilhassa Mevlevî müziğinde kuşağı arasında unutulmamacak adı vardır. Çeşitli okullarla Konya Halkevi'ndeki uzun ve aralıksız çalışmaları, sanatçıyı her zaman hatırlatacak niteliktedir. (Kaynak: Mahmut Ragıp Kösemihal, *Konya'da Müsiki*, Ankara, 1947, s. 89-101). [s. 91a]

BAHÂEDDİN ÇELEBİ: 1299/1882 yılında Konya Çelebi Sokağı'nda doğdu. İlk ve orta tahsilini Konya'da tamamladı. O zamanki İdâdî'nin ikinci sınıfından babası Âbid Çelebi'nin yüzünden ayrıldı. 12 yaşında Dergâh'ta neyzenbaşı dededen müzik meşk etti. Sonra Dergâh'ta kudümzenbaşılık yaptı. Tekkelerin kapanmasına kadar vazifesini muhafaza etti; okulların müzik öğretmeni idi.

Çocukluğundan beri, resme karşı özel bir ilgisi vardı. Bu ilgiyi yukarıda adı geçen Mülki İdâdî'de ileri götürdü. Birçok resimler çizdi ve boyadı. Çalıştığı mevzular daha çok manzaralardı. Bu uğurda yaptığı resimlerden bazıları ailesi yanında saklı durmaktadır. Bu eserler arasında yüzden pozlanmış sulu boya Mevlâna Türbesi en iyi eseri sayılabilir.

Bahâeddin Çelebi müzikle de çokça meşgul oldu. Müzik aletlerinden özellikle nısfıye üfler, ud ve keman çalardı. Resimde müzik kadar ileride değildi. Uzun boylu zayıf yapılı idi; pes tonla konuşurdu. Dergâh'ta âyin okuduğu zaman, sesi pek tize çıkardı. Hatta 1920'de İstanbul'a geldiği zaman, Kulekapı Mevlevîhanesi'nde sesi çok tiz olduğu için mutribde akort tutmamıştı.

Bir oğlu vardı, fakat kendisi gibi sanat meraklısı çıkmadı. Hayatını memurlukla geçirdi. Bahâeddin Çelebi, uzun bir müzik hayatından sonra emekliye ayrıldı. Fakat meclislerini müzisyenlerle geçirirdi. Kışın Çelebi Sokağı'nda evinde (kalır), yazın Meram'a çıkar, bağda hayatını sürdürürdü. Konya'da çıkan *Babalık* gazetesi bir nüshasında onun vakitsiz ölümünü haber verdi. (M.R.Kösemihal, *Konya'da Müsiki*, s. 41-42).

CELÂLEDDİN ALİ İMER: 1301/1885 yılında Konya'da doğdu. Babası, İstanbullu çelebilerden Salih Bey'in oğlu Mesnevîhan Ali Çelebi'dir. Annesi, Sultan Mecid devri binbaşılardan Hacı Mustafa Ağa'nın kızı Huriye Hanım'dır. Annesi tarafından soyu Ramazanoğullarıyla akrabalığı olan Kubat Paşalardandır.

Celalettin Ali, ilköğrenimini Mevlâna Türbesi yanındaki çelebi çocuklarının okuduğu ilkokulda yaptı. Orta ve liseyi Konya İdâdisi'nde bitirdi. İdâdî'den sonra Selânik Ziraat Fakültesi'ne gönderilmek istenmişse de Annesi ve kız kardeşinin yalnızlığı buna engel oldu.

İlk olarak Konya'da devlet kadrosunda memur oldu. Sonradan açılan eski adıyla Dârü'l-muallim (Öğretmen Okulu) sınavını kazandı. Tarih ve Coğrafya öğretmenliğine atandı. Bir müddet burada çalıştıktan sonra Askerî Rüşdiye öğretmenliğine geçti. Bu sırada Konya Hukuk Mektebi'ne devam ediyordu. (1907-1919) 1914'te Birinci Dünya Savaşı'nın başlaması üzerine asker oldu. İstanbul'da yedek subay stajını gördükten sonra istihkâm subayı olarak Kafkas cephesine gitti. Beş yıl burada olağanüstü görevlerde başarılar gösterdi. Bu gayretleri dolayısıyla altın madalya kazandı. 1919 antlaşmasında tekrar Konya'ya geldi.

Konya Lisesi'nde Tarih, Coğrafya, Yurt Bilgisi öğretmenliklerinde bulundu. Bu çalışmaları yanında sosyal dernek faaliyetlerini de sürdürdü. Özellikle mahallî gazete ve dergilerden *Babalık*, *Maşrık-ı İrfan*, *Hakem*, *Yeni Konya* ve *Konya'da çeşitli konularda faydalı yazıları çıktı. Bir aralık doğudaki ayaklanmanın bastırılmasında görev almış, büyük başarılar sağlamıştır.*

Türkiye'nin çok yerlerini dolaştığı gibi bu yerler üzerine de sözlü ve yazılı tanıtımlar yaptı. 1948 yılında emekliye ayrılınca bütün vaktini zengin kitaplığındaki eserleri okumaya ayırdı. Bir yandan bu okumaları sürdürürken, diğer yandan da mahallî gezileri ihmal etmiyordu. Merakla yürüttüğü bu çalışmalar maalesef çok sürmedi. Bir cumartesi günü tutulduğu beyin kanamasından kurtulamayarak aramızdan ayrıldı. Naşını çok sevdiklerinin ve yakınlarının elleri üstünde Türbe Mezarlığı'nda Mevlâsına emanet ettik.

Üsküdar Mevlevihânesi şeyhi Ahmed Remzi Akyürek'in Farsça'dan çevirdiği Şeyh Sadreddin-i Konevi'nin *Tabsiratü'l-mübtedi ve Tezkiretül-müntehi* adlı yayımlanmamış kitabı için kaleme aldığı bir inceleme yazısı ile değerli bir biyografisi İstanbul Belediyesi'nin Muallim Cevdet hatırasına bastırıldığı kitap içinde yer aldı. Muzaffer Erdoğan'ın *İzablı Konya Bibliyografyası*'nda (İstanbul, 1952, s.21-22) bazı yazılarının künyeleri bulunmaktadır.

Kitaplığında Türkçe ve yabancı dillerde yazılmış pek çok kitabı vardı. Bu kitapların listesini, kızı Güzin Atademir Hanım'la günlerce çalışarak meydana çıkarmıştık.

CEMALETTİN ÇELEBİ: (Konya'da doğmuştur.) Piri Paşa Mahallesi'nde otururdu. Mevlâna Tekkesi'nde tarikatçıbaşılardan Arif Çelebi'nin oğludur. Molla Efendi Medresesi'nde -bugünkü Belediyenin malı olan yerde, eski kashanenin olduğu mahalde bulunuyordu- Ağrılı Mustafa Hocaefendi'dan ders aldı.

Yazı hocası Konya'lı meşhur hattatlardan Başarılıoğlu İbrahim Hakkı Efendi'dir. Sülüs, nesih ve talik yazıları öğrenmişti. Bu yolda güzel yazı örnekleri bırakmıştı. Yazılarından bir kısmı damadı, münevver gençlerimizden Nazif Çelebi'nin koleksiyonunda bulunmaktadır. Abdülhalim Çelebi Efendi'nin ikinci meşihatı zamanında baş tarikatçı olarak Konya'da Mevlâna Dergâhı'nda bir sene vazife görmüş, ondan sonra Eğridir Mevlevihanesi'ne şeyh tayin olunarak (1925) yılına kadar bu vazifede kalmıştı.

(Tekkelerin hükümet tarafından kapatılmasından sonra) geri dönmüş ve Konya'da ailesi ve çocukları yanında ölmüştür. Mezarı Mevlâna Türbesi'nin güneyindeki Üçler Mezarlığı içindedir. Mevlevî sikkesi kabartmasını taşıyan mezar taşında şu kitabeyi okuyoruz: "*Sülale-i Mevlâna'dan Konya Mevlevihanesi Sertarikatçısı ve Eğridir Mevlevihanesi Postnişin-i sâbıkı Arif Çelebizâde Cemaeddin Efendi ruhuna fatiha 11 Ekim 1928.*" [s.76-77]

(Kaynak: Sabri Uyar, *Konya* dergisi, Yıl II, S. 102-104, s. 15, Konya, 1947)

FEHMİ EFENDİ: 1254/1838'de Konya'da doğdu. Gilisralızâde Hüseyin Efendi'nin oğludur. Konya ve İstanbul medreselerinde okudu ve hat dersini oralarda aldı. Aynı zamanda hakkâklık da elinden gelirdi. Kendisi Mevlevî tarikatine mensuptu. 1311/1895 yılında çocuklarını okutmak üzere İstanbul'a göç etti.

Veli Sabri Uyar Efendi yazısında, pek olgun bir hattat olduğunu söylemekte; fakat eserlerinin nerede ve kimlerde olduklarını haber vermemektedir. Yalnız sanatçının 1320/1902'de İstanbul'da öldüğünü ve kabrinin Edirnekapı yakınındaki mezarlıkta olduğunu bildirmektedir. [s.78]

RAMAZAN AYI VE ORUÇ

(28. sayıdan devam)

2-Oruç Sıhhat Kaynağıdır:

Çağımızın hastalığı şişmanlık ve ondan kaynaklanan kalp, damar, kolestrol, tansiyon ve benzerleridir. En çok ölümler bunlardan olmaktadır. Bu da tabii ki, çok yemekten, oburluktan, ve aşırı beslenmekten ve az hareket etmektendir. Bazı hadislerden anlaşıldığı üzere Rasûlullah şişmanlığa pek sıcak bakmamaktadır. Az ve öz yeme, doymadan kalkma ve fazla kilolu olmama hususunda bir çok tavsiyeleri vardır.

“Az yiyiniz, hasta olmayınız”, “İnsanoğlunun bedenine midesinden daha zararlı bir uzuv yerleştirilmemiştir” “Sofradan daha iştahınız varken kalkınız. Tıka basa midenizi doldurmayınız” gibi birçok tavsiyeleri vardır.

Beş bin sene önce yapılan Mısır piramitlerinde: *“İnsan yediklerinin üçte biri ile yaşar, üçte ikisi ile doktorunu geçindirir”* diye yazmışlar. Yani çok yemenin zararları günümüzde değil, asırlar öncesinden bilinen bir gerçektir.

Romalılar savaşçı ve sömürgeci insanlardı. İşgal ettikleri yerlerdeki insan gücünü ve zenginlikleri Roma'ya aktarırlar, aşırı bir konfor içinde yaşarlarmış. Hatta oburluk hususunda o kadar ileri gitmişler ki; bir sofrada tıka basa yerler, bir kenarda yediklerini yanlarında taşıdıkları kartal tüylerini boğazlarına sokmak suretiyle çıkarırlar, sonra tekrar sofraya oturup yeniden yerlermiş. Üstelik hiç çalışmaz, her işleri kölelere yaptırırlar, kendilerini bile tahterevallî üzerinde esirlere taşıtırlarmış. Fakat ortalama ömürleri 35-40 seneye inivermiş. Yapılan tarihî ve tıbbî incelemeler bunu çok yemelerine ve çalışmamalarına bağlamaktadır.²

Yakın tarihe kadar Avrupalılar hep böyle idiler. İçki ve oburlukları yüzünden hantal bir yapıya sahip bu insanlar ecdadın karşısında tutunamamışlardır. Busbecg isimli tarihçi bu hususta şöyle der: *“Bizim bir günde yediğimizle bir Osmanlı on gün geçinir”*.³ Hatta Napolyon'un savaş meydanında bile çok fazla yiyip mide fesadına uğradığı için birkaç defa muharebe kaybettiği rivayetleri bile vardır.

Osmanlı ise bunların tam aksine az ve öz yiyen, sıhhatli insanlardır. Osmanlı kuvveti diye meşhurdur. Bir tokatla düşmanı öldüren ve bugün bizim yerinden bile kaldırmakta zorlandığımız kılıçları düşmana sallayan dedelerimizin iki öğünle iktifa ettiklerini, üç öğün yemeğin bize batıdan geldiğini yine ecnebi eserler yazmaktadır.⁴ İslâm fikhında “fitre” hesap edilirken de günlük iki öğün yemeğin nazar-ı dikkate alınması, insan fıtratının günlük iki öğüne daha uygun olduğuna bir delildir.

Rahmetli Arif Etik hocamız şöyle bir hatırasını naklederdi: “Mevlâna gösterileri münasebetiyle Paris'e gitmiştik. Akşam gösterimiz geç saat bitip dışarı çıktığımızda, hatalı park ettiğimiz otobüsümüzün arkasına birkaç taksinin park

**“Az yiyiniz, hasta olmayınız”,
“İnsanoğlunun bedenine midesinden daha zararlı bir uzuv yerleştirilmemiştir”
“Sofradan daha iştahınız varken kalkınız. Tıka basa midenizi doldurmayınız”**

(1) -Tirmizî, Zühhd, 47 (2381); İbni Mâce, Et'ime, 50 (3349).

(2) -Tahirül Mevlevî, Mesnevi Şerhi, Selâm Yay. Konya 1966, cilt 6, sayfa 9.

(3) - O. Ghiselin de Busbecg, Türkiye'yi Böyle Gördüm. 1000 Temel Eser Serisinden, s.58-145.

(4) -İsveç'in İstanbul Büyükelçisi 16-İsveç'in İstanbul Büyükelçisi Dohson.18, y.y.Türkiyesinde Örf ve Adetler.1000 Temel Eser Serisinden. İsmail Hamî Dânişmend, “Tarihî Hakikatler”, c. 2, s. 251; Osmanlı sarayında da günde iki öğün yenmiştir. John Freely, “Osmanlı Sarayı”, Çev. Ayşegül Çetin, Remzi Kitabevi, İst. 2000, s.

ettiğini gördük. Sahiplerini bulmak mümkün değil. Gençlerden bazıları taksile-ri tuttukları gibi kenara çekiverdiler. Buna şahit olan Parisliler “*La Forte de Turce – Türk kuvveti*” diyerek bizi epeyce alkışladılar.”

Londra Üniversitesi profesörlerinden Alex Comferd, Dr. Alex Carel, ABD Cornell Üniversitesi ilim adamları ve daha birçok klinikte ömrü uzatmak maksadıyla senelerdir çalışmalar ve değişik hayvanlar üzerinde deneyler yapılmış ve netice olarak ömrü uzatmanın ancak az ve öz beslenme ile mümkün olabileceği gerçeği ile karşılaşmıştır. Devlet yardımıyla çıkan TÜBİTAK’ın Bilim ve Teknik dergisinde de: “*Şimdiye kadar yapılan deneyler ve çalışmalar neticesinde canlıların ömrünü uzatmanın ancak aldıkları kaloriyi azaltmakla mümkün olabileceği hükmüne varıldı*” denmektedir.⁵

Peygamberimiz: “**Oruç tutun sıhhat bulursunuz**”⁶ hadisinin esprisi böylece daha iyi anlaşılabilir. Plütark asırlarca önce: “*İnsanlar doktora gideceklerine oruç tutsalar ya*” demiştir. Gerçekten İslâm’ın bu emri bugün Avrupa’nın bile kurtuluş reçetesi olmuştur. Meşhur Alman dergisi PM: “*Oruç dünyaya hızla yayılıyor. Şu anda Batı Almanya’da 29 klinikte oruçla tedavi yapılıyor. Araştırmalar vücutta biriken zehir, toksin ve pisliklerin oruçla dışarı atıldığını gösterdi. Oruç bıçağa gerek duyulmayan bir ameliyattır*” diye yazıyor.

Dr. Buchinger: “*On binlerce hasta üzerinde denedim. Orucun faydalı olmadığı hiçbir hastalık görmedim. Kendi tuttuğum oruçlarda şunu gözledim.*

a-Çok iyi bir konsantrasyon.

b-Streslerden kurtulma.

c-Zihin ve bedende büyük bir hassasiyet. Gerçekten oruç duyuları hassaslaştırıyor. Bunu kendimizde gözlemleyebiliriz. Normal zamanlarda duymadığımız kesilen bir salatalığın, bir domatesin bile kokusun çok iyi duyuyor.”⁷

Açlık bütün duyuları hassaslaştırdığı için, Peygamberler, veliler, kâşifler, ilim adamları... riyazat yapmışlar, yani fazla yememişler, açlıktan faydalanmışlardır.

Dr. Helga Bühler, oruç ile açlık grevi arasındaki farkı şöyle açıklar: “*Oruç istek ve arzu ile olduğu için, niyetten hemen sonra mide asit salgısını keser. İnsan acıkmaz. Açlık grevi ise bir öfke ve gazap neticesi olduğu için, bilâkis asit salgısı artar, kişi çok acıkır ve neticede ülser olur*”⁸

Almanya’da 1000 hasta üzerinde yapılan araştırmaya göre, yılda 14 gün oruç tutan hastanın böbrek ve karaciğerinin 10 yıl gençleştiği ve hastalanma riskinin % 70 azaldığı, vücudun zehirlerden temizlendiği tespit edilmiştir.⁹

Mukaddime isimli meşhur eserin sahibi İbni Haldun: “*İnsanlar hiçbir şey yemeden bir aydan fazla yaşar. İnsanları öldüren açlık değil, daha önce alıştıkları tokluktur*” der.¹⁰ Ermenistan’da vuku bulan bir depremden bir ay sonra 6 kişinin canlı çıkarılması,¹¹ Yine Seul de çöken bir binanın altından 16 gün sonra canlı kişilerin çıkarılması¹² bu sözlerin doğruluğunu ispat eder. Ramazan ayında felç vak’alarının azalması da Allah Rasûlünün yukarıda zikredilen hadisinin en güzel teyididir. Şair ne güzel söylemiş:

Mide tehi ten dürüst

Kese tehi din dürüst tehi: boş.

Atalarımız da: “*Dolu turfandan yağ elde edilmez*” demişler. Hakikaten tıka basa doldurulan turfandan yağ alınmaz. Onun için mideleri de tıka basa doldurmak hiç de akıllı işi değildir.

(5) -Tercüman Gazetesi 1 Kasım 1971. Zafer Dergisi, sayı, 90, s. 22, sayı 113, s. 10; TÜBİTAK Bilim ve Teknik Dergisi sayı 400 sayfa 61; ABD Southern Illinois Üniversitesi uzmanlarının yaptıkları araştırmada bir gurup denek hayvanı normal beslendi, bir gurubun da yiyecekleri %70 oranında azaltıldı. Bu gurup diğerinden % 50 daha fazla yaşadı. İbrahim Refik, “Siz Bir Kartalsınız”, Albatros Yay. İst. 2002, s.136.

(6) -El Makasidül Hasen sh.236, hadis no 549.

(7) -Özkan Öze, Zafer Dergisi, yıl 1994, Sayı 206, s. 15.

(8) -Zafer Dergisi sayı 125, s. 8.

(9) -BUNTE Dergisi 1994.

(10) -Zafer Dergisi sayı 237, s.12.

(11) -12.01.1989 tarihli Gazeteler.

(12) -Milliyet Gazetesi 16. 07. 1995.

3-Oruç Sabır ve İradeyi Kuvvetlendirir:

Cenab-ı Allah, kitabında en çok 150 yerde takvadan bahseder. İkinci olarak da 85 yerde sabrı emreder ve sabırlı olmayı tavsiye eder. “..**Sabır ne güzeldir**”¹³ ve “**...Sabredenler mükafatlarını hesapsız şekilde alacaklardır...**”¹⁴ Peygamber Efendimiz de: “**Oruç sabrın yarısıdır**”¹⁵ buyurur.

Mümin oruç tutmakla sabrın, azmin, tahammülün en güzelini göstermiş, nefsanî arzularına hakim olmasını öğrenmiş olmaktadır. Hayatta karşılaşacağı acılara, problemlere, olumsuzluklara tahammül etmesini bellemiş olur. Çok fakir olmalarına karşı, intihar olaylarının en az İslâm ülkelerinde görülmesinin bir sebebi de budur. İntihar İslâm inancına aykırıdır. Ayrıca oruç sayesinde Müslüman hayatın acılarına karşı sabırlıdır.

“Söz Söyleme Sanatı”, “Dost Kazanma Sanatı”, “100 Meşhur Adam” gibi... birçok eseri olan ve Türkçe’ye de çevrilen Dale Carnegie bir eserinde şöyle der: “*Müslümanlarda intihar olaylarına çok ender rastlanır. Çünkü onlar yapmaları gerekeni yaparlar, sebebini işlerler ve işi Allah’a havale ederler. Yani tevekkül ederler. Ondan sonra çeşitli olumsuzluklar olsa da üzülmezler. Çünkü onlar kadere inanırlar ve sabrederler...*”

Bir övün aç kalamayan, kola ve çikolatasını bulamadığı zaman cepheye isyan eden ve savaşmayan ABD ve Avrupa askerleri yanında, her türlü zorluğun üstünden gelen, İstiklâl Savaşı’nda ve Kore Savaşı’nda günlerce aç kalmalarına rağmen, görevi terk etmeyen ve kahraman Türk’ün adını dünyaya bir daha duyuran ve kabul ettiren şanlı askerimizin bu başarılarında yine orucun (sabrın) payı çok büyüktür.

Mevlânâ Hazretleri : “*Gülün dikene katlanması, onu güzel kokulu yaptı*” der. Müslüman’ın da oruç sayesinde sabrı öğrenmesi, onu hayatın her safhasında başarılı yapmaktadır.

4-Oruç Nimetin Kadrini Öğretir:

Cenab-ı Allah bize: “**sayıp hesaba getiremeyeceğimiz kadar**”¹⁶ nimet vermiştir. Rengiyle, kokusuyla, tadıyla, adıyla, görüntüsüyle gerçekten enva-i çeşitli nimet. Ama biz bunların kadrini, kıymetini hakkıyla takdir edemiyoruz. Hele hele devamlı ve kolaylıkla bulduklarımızın. Bunların bizim açımızdan ne kadar lüzumlu ve kıymetli olduklarını onları bulamadığımız zaman daha iyi anlarız. Oruç sayesinde bir müddet bunlardan uzak durmak bizi, bu nimetleri devamlı bulamayan fakirleri, öksüzleri, yetimleri, garipleri... düşünmeye sevk eder. Bu nimetlerin ne kadar kıymetli olduklarını hatırlatır. En küçük ve en basit gibi görünenlerin bile ne kadar önemli oldukları ortaya çıkar. Nimetin büyüğünün-küçüğünün, önemlisinin-önemsizinin olmadığını idrak ederiz. Şu tarihi misalde olduğu gibi:

Osmanlıda, Huzur Dersleri diye bir âdet vardır. Sultanlar zaman zaman, bilhassa ramazan aylarında, değişik ilim otoriteleri, tasavvuf erleri, tarikat erbabı... güzide insanlar arasında sohbet, münakaşa ve münazaralar tertip ettirirlerdi. Sultan III. Mustafa da böyle bir toplantıda: “*Allah’ın verdiği en büyük nimet nedir*” diye sorar. Herkes değişik şekilde görüşlerini dile getirir. Yakasında yaz kış devamlı lâle taşıdığı için Lâleli Baba lâkabıyla anılan bir gönül eri, hiç ses çıkarmayınca padişahın dikkatini çeker ve görüşünü sorar. O; “*Sultanın Allah’ın nimetlerinin büyüğü küçüğü olmaz. Hepsi yerine göre önemli ve büyüktür. Mesela önemsemediğimiz küçük abdest bozma bile çok önemlidir...*” deyince padişah cevabı beğenmez ve içinden: “*Evlîya denen şu adamın verdiği cevaba bak...*” gibi düşünceler geçirir. Meclis dağılır. Padişah yatacak küçük abdest bozmaya çıkar ama mümkün değil. Defalarca bu hâl vuku bulur. Sabaha karşı çok zor durumda iken yaptığı hatayı anlar ve hemen Lâleli Baba’ya gider. Yalvarır: “*Ben hatamı*

(13) -Yusuf Süresi Ayet 18.

(14) - Zümer Süresi Ayet 10.

(15) -Ez Zevâid. Hadis Ansiklopedisi Prof. İbrahim Canan c. 17, s. 169.

(16) -İbrahim Süresi Ayet 34.

anladım. Allah'ın nimetini küçümsedim. Ne olur dua et de Allah beni bu sıkıntıdan kurtarsın. Çok zor durumdayım. İstersen yaptırılmakta olduğum camiye sana bağışlayayım. Yeter ki bu sıkıntıdan kurtulayım ..” der. Erenler dua eder Allah kabul eder ve padişah kurtulur. Böylece camiye de Lâleli Camii denir.¹⁷

5-Oruç Yoksulları Hatırlatır:

Yukarda zikredildiği gibi, kişi bazı nimetlerin yokluğunun ne kadar zor olduğunu anlayınca fakirler düşünür ve: “Ben bir övün bulamadığım bu nimetleri fakirler hiç bulamıyorlar” diyerek şefkate ve merhamete gelirler. Sahavet damarları kabarır. Yardım duyguları harekete geçer. Ramazanda yardım ve iane olaylarının çok oluşunun bir sebebi de budur. Böylece sosyal barış temin ve tesis edilmiş olur. Fakirin gözü zenginin malında olmaz. Onlar da: “Her ne kadar biz fakir isek de, zengin kardeşlerimiz bize yardımcı oluyor. İhtiyaçlarımızı karşılıyorlar. Allah mallarına bereket ihsan eylesin...” diye dua ederler. Böylece servet düşmanlığı ortadan kalkar ve cemiyete huzur ve saadet hakim olur. Cemiyetin dengesi sağlanır. Allah Rasûlünün şu hadisi şerifinin esprisi de tecelli eder: “Siz içinizdeki zayıfların duaları sayesinde rızık buluyorsunuz”.¹⁸

6-Oruç Birlik ve Beraberliği Temin Eder:

İslâm birlik ve vahdet dinidir. İnsanların beraberce huzur ve saadet içerisinde yaşamalarını ister. “Bütün müminler kardeşler”¹⁹ ayeti ve yüzlerce hadis-i şerif bu hususun temini için serdedilmiştir. Ayrıca Peygamberimiz: “Bütün müminleri bir bedene benzetmiş, bedeninin en uç noktasındaki parmağa bir sarı diken batsa bütün vücudun acıyı hissettiği gibi müminler bir birlerinin acılarını, sevinçlerini paylaşmalı ve hissetmeli...” buyurmuştur. Oruç ve diğer ibadetler bunun temininin en güzel misalleridir. İyi düşünürsek başka hangi güç 70 milyonun hemen hemen tamamına yakını aynı anda gece kaldırıp, akşama kadar aç durdurup, akşam aynı zamanda sofraya başına oturtabilir? Hangi güç milyonları camilerde birleştirebilir? Aynı cihete yöneltebilir? Yine aynı günde bayram yaptırabilir?... Şu halde oruç birlik ve beraberliğin de teminatıdır. Şairin dediği gibi vatan ve milletimizin kurtuluş reçetesi de budur:

İkilik yok birlik var

Yalnız onda dirlik var

Bu sözde yoktur hilaf

Lâ ilâhe illallah

Ramazân maddî ve manevî faydalarıyla müminlere Allah'ın bir lütfudur, bir ihsanıdır. Allah kullarını yakmayı, azap etmeyi murad etmediği için onlara tanıdığı ruhsatları ve fırsatlarıdır. Tıpkı talebelerinin sınıfta kalmasını istemeyen idarecilerin onlara kurtarma imtihanları tanıdıkları, fırsat verdikleri gibi, bu aylar ve mübarek geceler Rabbimizin kurtarma ayları ve geceleridir.

Ramazân ve orucun kıymet ve faziletini böyle bizim gibi sayfalarca anlatmaya çalışmak yerine, sözlerin en özlüsü ve en güzelini söyleyen Allah Rasûlünden dinleyip yazımızı bitirelim:

“Eğer ümmetimin benim bildiğimi bilse (yani Ramazanın ve orucun nezdî ilâhîde ki kıymet ve faziletini bilse, senenin bir ayı ile yetinmeyip) tamamının Ramazan olmasını isterlerdi”.²⁰

(17) -Tarih ve Düşünce Dergisi 2001/13 sayfa 70.

(18) -(Buhârî, Cihat 76).

(19) -Hucurat Sûresi Ayet 10.

(20) -İbni Hibban Sahihinde. Et Terğib vet Terhib 27/442.

SAMM'dan Konya Kent Araştırmaları

Akademik Sayfalar'ın tatilde olduğu kavurucu yaz günlerinden biriydi. Merhaba'ya bir merhaba, demek için uğradığımda samimiyet deminde, saygı rayihali, sevgi lezzetli çayın üzerine elime bir de ufak bir koli tutuşturdular. Gönderen kısmında “Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş.” yazılı ebadıyla ağırlığı ters orantılı kolyi hemen oracıkta açtım. Zira takdim edeni de en az alıcısı kadar meraktaydı. İşte bu yazının esbabı mucibesi o kolinin muhteviyatıdır.

SAMM (Sosyal Araştırmalar Merkezi Müdürlüğü), Tahir AKYÜREK'in Konya Büyükşehir Belediye Başkanı seçildikten kısa bir süre sonra hayata geçirdiği önemli icraatlardandır. Kurulduğu ilk günleri hatırlıyorum da... Büyükşehir binasının en üst katında salon yavrusu bir odada, bir masa, üç beş koltuk ve basın ve halkla ilişkilerdeki görevinden naklen bu merkezin başına getirilen her yönüyle beyefendi genç M. Sami KÜÇÜKTIĞLI... Onun nezaretinde çocuklara yönelik dergi yayımıyla başlayan süreç, sessiz sedasız geniş kapsamlı toplumsal araştırmalara varıncaya değin genişlemiş.

SAMM'ın “**Kent Araştırmaları**” adını verdiği sosyal doku projesini -isimler araştırmalara göre değişse de- Prof. Dr. Ümit Meriç, Prof. Dr. Edibe Sözen, Prof. Dr. Osman Özsoy, Ali Bulaç, Mustafa Şen, M. Teyfik Göksu, Salih Gebel, Dilaver Demirağ gibi tanınmış isimlerin katkısıyla GENAR Araştırma Danışmanlık Eğitim Hiz. Ltd. Şti. hazırlamış.

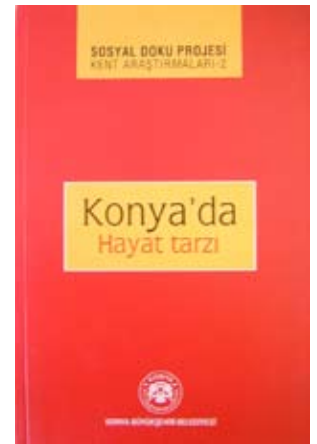
Projenin birinci adımı olan “**Türkiye'de Konya İmaju**” aynı adla -ki diğerleri de böyle- kitaplaştırılmış. Diğerleri gibi Konya Büyükşehir Belediye Başkanı Tahir Akyürek'in sunuşuyla başlayan 192 sayfalık çalışma üç genel bölümden oluşmuş. Bu bölümler:

I. Bölüm: Araştırmanın genel yaklaşımını içeriyor.

II. Bölüm: Bu bölüm bilim, medya, kültür-sanat kurum ve kuruluşlarıyla sivil toplum örgütlerinden seçilmiş kişilerin bilgi ve görüşlerine yaslanmış dört kalitatif (nitel, niteleyici) araştırmayı kapsıyor.

III. Bölüm, yurt sathından farklı kişilerle Konya imaju üzerine yapılan kantitatif (nicel, niceleyici) araştırmayı, yanı sıra bu araştırmaya katılan kişilerle ilgili veri ve değerlendirmeleri kapsıyor (Bu bölüme ilgili araştırma sonuçlarını geçmişte Tahir Akyürek bir basın toplantısıyla duyurmuştu). III. Bölüm, dolayısıyla da kitap, çeşitli tablolar, grafikler ve anket formundan oluşan eklerle sona eriyor.

Araştırmalardan ikincisi “**Konya'da Hayat Tarzı**” adını taşıyor.

Araştırmayı muhtevi aynı adlı 255 sayfalık kitap da iki genel bölümden oluşuyor.

I. Bölümü oluşturan gelenek kavramı, Konya'da hayat tarzına dair çalışmaların tarihçesi, Konya'da sosyal hayat ve hayat tarzı, Konya insanı, kıyafeti, Konya'da hamam kültürü, Konya mutfağı, evlilik ve düğün, Konya'da bazı âdetler gibi ara bölümler yazılı kaynaklara dayandırılarak açıklanmış.

II. Bölüm, Konya'nın pek çok mahallesinden seçilmiş, sayıları zaman zaman 2600'e dayanan kişilerle yapılan Konya'da hayat tarzı üzerine kantitatif araştırmayı, araştırmanın bulgularını ve bunların değerlendirilmelerini, araştırmaya katılanların demografik verilerinin değerlendirilmesini kapsıyor. Bu bölüm de (kitap da) araştırmaya katılanların mahalle dağılımları, kaynakça, tablo ve şekil listelerinden oluşan "Ekler" bölümüyle nihayetlenmektedir.

Araştırmanın üçüncü adımı "**Konya'da Kent Kültürü ve Kentlilik Bilinci**" adını taşıyor. 222 sayfalık bir kitap halinde ete kemiğe bürünen bu araştırma da bir önceki gibi iki genel bölümden oluşuyor. "Kaynak Taraması" başlıklı I. Bölümde "mekân duygusu ve şehir, mekânın düşünsel ve sosyal değişimi ekseninde kentsel yabancılaşma, mekânda parçalanma ya da postmodern küresel kent, Konya kentliliğini biçimlendiren iki kavram gelenek ve muhafazakârlık" başlıkları yazılı kaynaklara dayandırılarak ele alınmış.

II. Bölüm yine bu konulardaki kantitatif araştırmaya ayrılmış. Araştırmaya katılan bireyleri tanıtan bilgilerden tutun da günlük yaşantılarındaki en sıradan eylemlerine değin bulgular ve bunların değerlendirmesi; bunların demografik değerlendirmeleri ile çeşitli tablo, şekil ve kaynakça listelerinden oluşan ekler de bu bölümde yer almış.

Araştırmanın dördüncü ayağını "**Konya'da Komşuluk Araştırması**" oluşturuyor. Bu araştırmayı içeren aynı adlı 184 sayfalık kitap -diğerleriyle aynı yöntem ve plana göre hazırlanmışsa da- dört bölümden oluşmuş. I. Bölümde "Komşuluk Çemberi/Toplumsal Akralalık" kantitatif olarak araştırılmış.

II. Bölümde araştırmaya katılan bireylere sorulan sorulardan oluşturulmuş tablolar değerlendirilmiş.

III. Bölümde araştırmaya katılan bireylerin demografik özellik ve dağılımlarını gösteren veri tabloları verilmiş.

IV. "Ekler" başlıklı dördüncü ve son bölümde kaynakça, tablo ve şekiller listeleriyle anket formu bulunmaktadır.

Bu yazımız, SAMM'ın bu geniş kapsamlı "dördü bir yerde" araştırmasını kapsamına yaraşır bir tanıtımdan oldukça uzaktır elbette. Kuşkusuz, birbirinden ilginç bulguları havi her bir araştırmayı daha ayrıntılı değerlendirmeyi çok isterdik. Bu mesaiyi araştırmacılara ve meraklısına bırakarak bu araştırma bulgularının belediye hizmetlerine yansımaları dileğiyle bu kapsamlı ve nitelikli araştırmaların gerçekleşmesinde emeği geçen bütün zevatı kutluyoruz.

